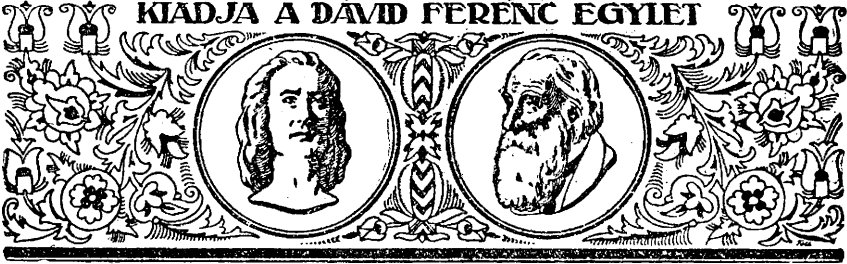


# UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE  
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET



Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

## Október 31.

Künn a természetben őszi hangulat uralkodik s már-már érzik a közelgő télnek eljövendő hidege. Erdőink nagy része a gyönyörű őszi pompázó színekre már csak emlékeztet, mert a fagyok elhervasztották a színes leveleket. Nemsokára kigyulnak a holtak felett a mécskek s fájdalmas szívek a multba dobbannak bele, emlékeztvén a meghalt kedvesekről. Minket azonban e pillanatban nem az *elmulás*, hanem a *megújuló élet* érdekel.

A megújuló élet, amely az emberi fejlődést és haladást szolgálja s amelynek az emberiség történetében egyik fontos dátuma okt. 31.

Megújulás a hitben és a vallásos életben úgy és addig, amíg az ember megérti a názáreti mestert s követi Jézusnak vallás erkölcsi tanításait. Ebben a megújulásban, mint ujítók, felfrissítők talán a legnagyobbak voltak: Luther, Kálvin és Dávid Ferenc. E nagy szellemek a lelkükbe oltott isteni szikránál fogva új életet löveltek koruk szellemi tespedésébe s tovább vitték az embert a tökéletesedés útján (Mt. 5<sup>48</sup>) ama magasságok felé, melyek mindannyiunknak elérendő céljaink. Okt. 31 a mi számunkra Isten szeretetét s embertársaink megbecsülését, vallás erkölcsi életünk megélését tolmácsolja.

Gondoljunk tehát mindannyiszor szeretettel Luther Márton nagy alakjára s ne feledjük, hogy az unitárizmus apostola, Dávid Ferenc is hallgatta eme nagy szellem erőteljes lelkének bátor megnyilatkozását!

A reformáció, a hitujítás arra tanít, hogy az igazi élet ki nem alszik, az igazi érték el nem vesz, hanem szüntelenül megújul az élet s megújulunk mi is, ha a ránk bizott értékeket hiven szolgáljuk.

K. E.

# TŰZHELY MELLETT

## *Halottak napjára.*

A nap lemenőben.  
Vérvörös korongja  
Már csak alig látszik;  
Fölötte az égbolt  
Biborszinben játszik.  
Elkésett sugara  
Huzódik a tájon;  
Félénk özszereszket  
Jósol rossz időket:  
„Ujra lesz mi fájjon.“

A nap lemenőben . . .  
Sorsától vert tömeg  
Bánatos utakon  
Fáradtan közeleg  
Csendes temetőkbe.

Szívünk bus ravatal.  
Kebünk templomának  
Élő halottai  
Remegő sorokkal  
Lassan felvonulnak.  
Előttünk alakjuk,  
Megcsendül a hangjuk  
Csendes esti szélben.

Temetők kigyulnak,  
Halottak mozdulnak,  
Szellemeik és árnyak  
Sirjuktól kiszállnak,  
Lebbennek, suhannak . . .

Ujra ébrednek  
Erős, bösz viharok  
Régi nagy időkből  
Elmult bus közelből . . .  
Sirjuktól kiszállnak  
Szellemeik, árnyékok  
Ujra feltámadnak . . .

Titáni csatáknak  
Fel-felzug a zaja,  
Siró szellő hozza:  
Trombitáknak hangját.  
Harcok riadóját,  
Dobpergést, harsonát,  
Haldoklók sóhaját . . .

Minden mi bánat volt,  
Szomorú multunkban;  
Mind mi vér kihullott  
E gyötört világban . . .  
Halottak nagy napján  
Mind-mind támadóban.

Élnek feltámadnak  
A sir lakószai,  
Kik az igazságnak  
Őrök harcosai . . .  
Velünk, bennünk élnek!

Mint a mély tengerben  
Tajtékozó hullámok,  
Zokognak lelkünkben  
Összetört szép álmok,  
Rég elsirt ábrándok.  
Zokogás, halk beszéd  
Sóhajjal vegyülnek,  
Kicsorduló könnyek  
Fájdalmas emlékek  
Belső szent imában  
Halkan egyesülnek . . .

A nap régen lement.  
Félénk özszereszket . . .  
Hüvös szellő ringat  
Bus, fényes lángokat  
Néma temetőkben.

(Bözöd.)

*Szász Dénes.*

## A hívő és a hitetlen.

(Folytatás.)

Azt tartja a közmondás: „A víz sem foly mindig egyformán! Biz' igaz. Pedig Verebesen azt hitték már, hogy sem apadása, sem dagadása nem lesz soha annak a víznek, amely a közügyek hajóját viszi az ismeretlen jövő felé . . .

. . . Január végén, egy egyházközségi nagygyűlésen azonban olyan dolog történt Verebesen, ami a fentirt közmondást juttatta az emberek eszébe, s ami korszakos jelentőségűvé vált az ott élők egyházi életében.

Valamikor réges-régen, a fészekrakás idején, mikor az egyháznak semmije sem volt, mikor az emberek lelkes hitükért munkát, fáradságot áldoztak s a jövő biztosításáért vagyont is gyűjtöttek össze: a vezetők azok sorából kerültek ki, kik előljártak munkában és áldozatban. És ez természetes is volt így. A vezetők kiválasztásában az emberek elismerése, hálája és bizalma nyilvánult meg az arra érdemesek iránt.

Telt, mult az idő. A gyermekek örökölték az apák által megszerzett köztisztéletet és megbecsülést és örökölték az egyházban viselt tisztségeket is. Ez az öröklés a közönség beleegyezésével gyűléseken történt meg.

. . . Így, idők folytán az a szokás alakult ki, hogyha az egyháznál valamilyen tisztségre ember kellett, a kiválasztás természetesen azon családokból történt, melyekben az ősök az egyházzal közeli vonatkozásban állottak, amely családok a köznek kipróbált erősségei voltak.

Ebből a szokásból két rossz származott.

Egyik, hogy olyanok is kerültek a közösség élére, kik az ősökhöz méltatlanok voltak. Sem erkölcsi életükben, sem egyházas cselekedetekben nem követték elődeiket, csak sütkéreztek a mult idők fényében . . .

A másik, a nagyobb baj az volt, hogy amiként a vezető családok nem tartották szükségesnek a multak követését, azonképen a többi, nagyobb számban levő családok, — melyek követői voltak ezeknek — az egyházi ügy iránti érdeklődésüket elveszítették.

Azok, kik az egyház megteremtőinek leszármazottjai valának, valahogy több „juszt“ tartottak ahhoz. Amit egy bizonyos fokig meg is lehet érteni. Hiszen a mult emlékei arra intették, hogy megőrizték, megbecsüljék azt, amit apáik rájuk hagytak örökölni. A büszkeség érzetét nem az adta lelkükbe, hogy ősök olyan *vagyonosak* voltak, hogy tudtak adni a köznek, hanem, hogy olyan *lelkesek* voltak, hogy a vagyon fölött a lelkijavakért el tudtak tekinteni.

Hiba volt azonban az, hogy egyesek azt hitték, hogy az ős, ki annak idején kötelességét teljesítette, minden ivadékát felmentette ezáltal a további kötelességteljesítés alól.

Hiba volt az is, hogy aki vezető kívánt lenni, a családi hagyomány alapján az anyagiakban, nem kívánt vezető lenni az erkölcsiekben, a példaadásban, az istenes életben, a művelődési mozgalmakban, a templomba járásban. Amire pedig a mult kötelezte volna.

A hiba akkor vált élesen szembeötlővé, midőn a háboru vihara mindenütt s így Verebesen is alámosta az egyház erkölcsi fundamentumát.

Az egyháznak vezető lelkei, erős oszlopai, cselekvő tényezői ép akkor nem voltak hivatásuk magaslatán, amikor arra leginkább lett volna szükség.

A háboru borzalmi, igazságtalanságai sokakban a hitet, másokban a jó, emberi érzést törték össze s mint a futótűz terjedt tova minden rossz szokás, minden istentelen cselekedet, nem volt senki, aki utjába állt volna a fergetegnek.

A *vezetők* nem ébredtek hivatásuk tudatára. A többi pedig gondolta: „most ez a divat! a nagyobbak is csak így tesznek“ s cselekedett úgy, amint azt másoktól látta.

Templomba járni s ott a közboldogság érdekében elhangzott tanítást meghallgatni, egy nép jövője fölötti kétségbeesésen s annak lehetőségein és következményein elgondolkozni, a tanult emberek figyelmeztetéseit, melyek a mult ismeretéből és a jövő sejtéséből származtak, megszívlelni, a gazdasági és művelődési s vallás erkölcsi alapon szervezett egyesületeket, melyek mind a közérdekét szolgálják, teljes odaadással támogatni, épp akkor mulasztották el, amikor arra legnagyobb szükség lett volna.

Kenderesinek az volt az érzése s tapasztalata, hogy a nagy háboru alatt elveszített nagy értékeinket az egyházban és az egyház által szerezhettük vissza az egyesek és közösség részére, mivel *vége az egyházat újra kell építeni — a lelkekbe.* Azt jelenti ez, hogy vissza kell adni a hitetlennek a hitet, a bizalmatlannak a bizalmat, a közönyösnek az érdeklődést, az üres keblűnek az érző szívet, a sivár lelkűnek a szeretetet, hogy így, ezek által megépítsük az embernek a boldogság erős várát...

\* \* \*

A január végén tartott egyházközségi gyűlés Kenderesi Ferencet gondnokká választotta.

A gyűlés után a faluban sokat beszéltek a gondnokválasztásról. Hiszen máskor is választottak gondnokot, de arról nem esett semmi szó azután. Most azonban bírálgták az esetet. „Nem elég idős.“ „Vagyona sincs elég.“ „A nála módosabbak meg fogják-e becsülni?“ „Hajolnak-e a szavára?“ „A vele egyforma vagyoni helyzetben levők s a szegényebbrendűek nem fognak-e rá irigykedni s az irigység nem lesz-e rossz tanácsadó, aminek az egyház látja kárát?“ stb. stb.

Áron bá' nem volt ott a gyülésben, de mihelyt meghallotta a dolgot, tüstént felkereste öccsét s kezdte beszédét ilyenképen:

— Mindig azt hittem, hogy okos ember vagy, öcsém, de látom, hogy tévedtem. Azért jöttem, hogy megszidjalak s rávegyelek szándékod megmásítására...

— Miről beszél bátyám? — kérdi Ferenc. Telepedjék le s magyarázza jobban ki magát.

— Mintha bizony épen te nem tudnád, amiről az egész falu beszél! — méltatlankodott az öreg. — Hát a kurátorságodról van a szó, miről lenne másról. Ugyan csináltál okos dolgot, mondhatom! Nincs neked elég bajod, családod fenntartása a mostani nehéz világban nem elég neked, még nyakadba akarod venni az eklézsiát is? Mi neked az eklézsia? Mít ad neked az egyház? Ki köszöni meg, hogy fáradsz érte? Hogy tehet okos ember olyant, amit te tettél?

— Sok ember s így maga is, bátyám, csak külsőségnek, cifraságnak tartja az egyházi tagságot. Lim-lom sokak előtt a valóság és annak a társadalomban levő minden tartozéka, amit a fiu az apától úgy örököl, mint a járompalcát. Pedig milyen másképp volna, ha azt az érzést lehetett volna átörökíteni, ami eleink lelkében élt s munkált!

— Nekem az én gyermekeim a legdrágábbak mindennél e földön. A velük szemben fennálló kötelességem a legnagyobb és legsúlyosabb kötelesség. Az ő lelküket, az ő érzéseiket az egyház és intézményei (iskola, egyesületek, templom) nevelik, nemesbitik, tökéletesítik. Lélek, érzés: ezek teszik emberré az embert. Hogyne támogatnám, hogyne munkálnám a jó emberek gyülekezetének, az egyháznak dolgait, ha az az egyház az én legdrágább kincseimet, gyermekeimet is védő és gondozó oltalma alá veszi?!...

— És hogy ez részemre fáradságot jelent — fizetés nélkül? ... Igaz. De hát melyik föld terem jó gyümölcsöt fáradság nélkül? Ha én jó ügyért fáradozhatom, ez kielégíti az én emberi becsvágyamat: többre becsülöm önmagamat.

— Hol állna ma a világ fejlődése, a műveltség és haladás bámulatraméltó vívmányai hol volnának ma, ha az emberek mindenike csak napszámba, fizetésért dolgozott volna?!...

— Így, így, bátyám! Én már így gondolkozom, így érzek és így is cselekszem. Mint jó emberemtől, magától is elvárom, hogy ne keresztezze utaim! Ha jót nem akar tenni, miért tenne rosszat?

\* \* \*

Verebes egyházvezetői — pap, tanító, gondnok, — mióta ráeszméltek arra, hogy a közügyek elővitele érdekében *állandóan* kell tevénykedniök, minden vasárnap d. e. a templomozás után összejöttek a papi háznál s az ebédig még szabad egy órát beszélgetéssel töltötték el.

Egy hideg, esős vasárnap templomozása után együtt ül e Hármak Tanácsa. A kellemetlen idő hatása megüli a lelket, de csak azt a gyengébb lelket, mely könnyen elveszti hitét, bizalmát.

— No, — kezdi a szót a fiatal lelkész, kinek arcán ott ragyog elmondott beszédének önboldogító hatása, — könnyü volt dolgom a templomban, annál nehezebb lesz itt, amidőn a héten lezajlott gyűlésünk eredményezte nehéz helyzetünkben kell megtalálnunk a kivezető utat. Az egyházi adót hiveinkkel nem tudtuk sem általánosságban, sem kivétési módjára nézve megszavaztatni. Főhatóságunk pedig nem ok nélkül sürgeti az adó bevezetését, befizetését. Sürgős és elodázhatatlan szüksége van rá iskoláink fenntartásához. A mi egyházközségünk ezen kötelezettség teljesítése elől el nem zárkozhatik, annál kevésbbé, hogy saját iskolája is van.

— Tiszteletes Öcsém, Szolgatársam! — vette át a szót a község érdemes öreg tanítója — ebben a kérdésben tőlem még hozzászólást se várjanak. Tele van a szívem keserőséggel! Megölték nekem ott a gyűlésen a lelkemet! S azok tették ezt, akiket 30 éven át hűségesen, önmegtadással tanítottam s akiknek érdekeit mindenkor becsülettel szolgáltam.

— Ne érzékenykedjék kedves jó Tanítóm, — vigasztalta a lelkész, — a nép nem rossz, nem romlott, csak izgága, meg nem értő emberek által félre van vezetve. Helyrehozzuk még a dolgot.

— Én már nem, Tiszteletes Öcsém! Engem megsértettek lelkem mélyéig. Nekem nem hitték el, hogy nem ok nélkül, nem magamért kérem az ügy pártolását; akadtak bátor, de lelkiismeretlen emberek, kik kérő, figyelmeztető szavamat meg sem hallgatták, azt kiáltották harsányan felém: „Nem fizetünk!“ s midőn a tanítói fizetés mértékéről esett szó: sokallották azt a szegényes fizetést, amennyit minden előtanulmány nélkül egy fiatal cseléd megkap bérül a gazdájától. És a gyűlés, a felnőtt, megfontolt embereknek sokasága hallgatott, nem mondott ellen a vélekedőnek s ezzel a tanítói munka értékét le, a sárba tiporta; a bátor szószóló pedig szavával a magyar iskola halálharangját vadul megverdeste, mert tanító nélkül nincs ám iskola!

— Pirul az arcom Tiszteletes Uraim, szavuk hallatára — szólott Kenderesi is, mint azon a gyűlésen. Nem azért pirul, hogy hiveink a fizetést megtagadták, hanem azért, amivel eljárásukat megindokolták. Ha azt mondták volna, nem fizetünk, mert nincs miből, nem pirulnék, nem pirultam volna, legfeljebb megmondtam volna nekik, hol van az erre való pénzük? Így azonban szégyenlem tettüket, mert megbántották érdemetlenül jó tanítójukat, megbántották őseik emlékét, kik magyar vallás-erkölcsi életükért, jövőjükért szép erkölcsi és anyagi vagyont hagytak reánk törpe utódokra.

— Szépen beszélsz, Öcsém, — szólott ingerülten közbe a tanító, — de ott, a gyűlésen hallgattál Te is; nem volt számomra:

s az ügy számára egy pártfogó szavad. Hol voltál te s hol volt a nemes prezsbiterium? Avagy ti is mind úgy gondoltok, mint a kiabáló Keserü Áronok? Oh hisz akkor dobjuk el a gyeplőt kezünk-ből, hogy rohanjon a megvadult, meggondolatlan tömeg a biztos pusztulás szakadékába!!...

Kenderesi szemét, melyet eddig az ég felhőibe sülyesztett, a beszélőre függesztette s így szólt:

— Az én jó tanítóm feddő szavait vártam, megkaptam. Megmondom azonban, hogy ott a gyűlésben miért hallgattam s miért nem szálltam szembe egy ellenvélemény-haddal. Azt tartja a közvélemény, hogy egy farkas nem veszedelmes, de egy farkával szembe állni nem lehet. Én is azt gondoltam, hogy szavam az „adó“, „fizetés“ szavak által felizgatott tömeggel szemben, mint gyenge, erőtlen kiáltás a kietlen pusztán — ok nélkül hangzik el, mert sem a védelem, sem a támadás szempontjából nem volt meg, láttam, a siker reménye. Hallgattam tehát. Amikor valaki valamit *nem akar* megérteni és azt látja, hogy ezen a véleményen mellette *sokan* vannak: nem lehet meggyőzni. Azt gondoltam tehát, hogy egy kisebb társasággal beszélek előbb, azokkal támadtatom meg magam, én, a velük egy ruházatu, egy foglalkozásu, egy sorsu ember: azokkal szemben védem meg igazamat, igazunkat; azokat igyekszem egy olyan kis társasággá szervezni meg, amelyik, ha meg van győződve az ügy igazságáról és nagy fontosságáról, azt diadalra is viszi.

— No és kiket gondol először is harcos katonáivá tenni? — kérde a lelkész, — gondolom, a prezsbitereket, a legjobb érzésűeket, akik eddig is legtöbb hasznára voltak egyházi ügyünknek?...

— Nem, Tiszteletes Uram, — felel a gondnok természetes egyszerűséggel. Azt tanultam, a keresztény hit elterjedésében legnagyobb szerepe, legfőbb érdeme Pál apostolnak volt, az egykori Saulnak, ki megtérése előtt üldözője volt az Ezmének. Én a Saulokat veszem magam mellé s a győzelmet általuk remélem!

— Nagy cél, nemes feladat, jó gondnokom, amit maga elé tűzött. Biztat egy kis remény, hogy erős lelke, meleg szive, bátor akarása meghozza a várt sikert. Adja Isten, hogy a fáradtságos munkával művelendő földből, a beléje hintett tiszta mag bőszi viharok, sanyargató hidegek, tikkasztó melegek, ártó hatások dacára hozza meg szivet, lelket boldogító termését és e termés éltesen, tartson meg minket, egy sokat szenvedett fajnak halálraitélt gyermekeit!...

Az utolsó szavakat könnybe lábadt szemekkel mondotta az átszellemült arcu pap s megértő társainak ajakáról önkéntelenül szállt el a mindhármuk hő óhaját bezáró „*amen*“.

\* \* \*

Kenderesi kis szobájában négy értelmes gazda ül rajta és Keserűn kívül, akiket „kellene egy piros-tarka bika“ ürügyével

hivott magához megbeszélésre egy kora tavaszi estén. Nézzünk velük egyenkint szembe, mert ők fajunknak jellegzetes alakjai, érdemes velük közelebbről megismerkedni.

*Gazdag János* erős, tagbaszakadt férfi, csak arcának mély barázdái mutatják, hogy tul van a hatvanon. Kemény tartásán, szemének villanásából, arcának egész kifejezéséből önteltség árad le. Egész lénye mondja legbenső gondolatát: első személy én vagyok. Elvárja, hogy vele szemben mások is megállapítsák ezt. Különben tipikus magyar. Hallgatag természetű. Csak akkor beszél többet, ha haragszik, vagy ha iszik.

*Horváth Dániel* is jellegzetes, érdekes ember. Gazdaggal egykoru. Ő már szeret beszélni józanon is, igaz, hogy nem mindig gondolja meg jól, mit beszél. Pedig szóvivő a faluban. Minden ivadéka az volt, — azt mondja. Épp azért kicsit rátartó is s szereti hinni, hogy hallgatnak szavára. Sok vizet zavar.

*Pallós András* a fiatalabb nemzedék tagja. Negyven év körüli szegényebbrendű ember. Végigküzdötte a háborut. A kor eszméivel megtelt a lelke. A közéletben levő igazságtalanságoknak állandó hangoztatója. Gyűlöli azokat, kik születésükkal szereztek vagyonukat, ám szorgalmas munkával, elismerésreméltó arravalóságával ő is sikerrel szerzi magának az anyagiakat. Ha közügyről van szó, egy tudós államférfi képét ölti magára s véleményét — bárkivel szemben megmondja nyíltan és bátran. A szegényebb osztály hallgat ezért szavára s a jobbmóduak népvézérnek gonyolják ugyan, de közdolgokban véleményét kénytelenek meghallgatni.

Ott ül a társaságban *Nembánom Mihály* is. Nem is annyira ő van ott, mint a vagyona, a származása, mert ő ugyan keveset nyom a latban. Ő nem bánja akármi történjék is, csak ha már fizetni kell valamire, minél kevesebb essék abból őreá. „Én a kapun belül megférék“ — ez a jelszava. Hagyjanak neki békét, ez a legfőbb vágya a közügyek szempontjából.

A jelenlevők mindenike egy-egy csoport embert képvisel itt. Legnagyobb csoport azonban a Mihály gazda háta mögött van.

Horváth Dániel beszél most:

— Ugy-e megtudunk mi egyezni? Dehogy nem tudunk! Milyen jól elhatároztuk, hogy a községi tanáccsal piros-tarka bikát vétetünk a Miska helyett, a szászoktól. Miért nem tudunk éppen ilyen egyhanguan határozni az egyházi adóról is? Miért nem utaljuk vissza mind, egyhangulag a fizetést? Miért törik össze vele a nép között az egyetértést? ...

... Mind hallgatnak. Egyikük sem nyul a beszéd fonalához, hagyják azt Dániel gazda szakavatott kezében, majd elviszi ő valamerre. Félnek a beszéd tárgyától Kenderesi miatt, aki titkon örül, hogy végre maguktól hozták szóba a kényes kérdést, amiért együvé gyűjtötte az eszme-üldözö Saulokat.

— No, miért nem szóltok? — jártatja körül szemét Dániel



a társaságon. Itt kell pedig megmondani a gondnoknak szemtől-szembe, hogy nem tőrjünk, hogy nyakunkba sózson egy új adót, amelyet nem is kellene fizetni!

— Nem muszáj fizetni! — igazítja ki Gazdag János.

— Fizetni, azt kellene, mert iskolára szükség van, — szól bele Pallós a beszédbe, — csak azt nem lehet kívánni, követelni, hogy a szegény is úgy fizessen, mint a gazdag. Aztán, ha fizetünk, a saját iskolánkért fizetünk s nem a máséért.

— Ha valaki urat akar nevelni gyermekéből, fizessen érte. Az én nagyapám is volt diák, de senki sem fizetett helyette, — veszi fel újból a szót Dániel gazda.

— Akinek iskola kell, fizessen, nekem gyermekem sincs, nekem nem kell! böki oda Mihály bá' nagy bölcsen.

— Elég hely van, hová fizessünk — szól Gazdag is.

Kenderesi köhög, miből megértik, hogy szólni akar s elhallgatnak.

Minden szavuk támadás volt az ő igazsága ellen, ő azonban nyugodt maradt. Ő a gondolatnak nem szolgája, hanem annak ura tud lenni.

— Hallgassanak meg jó emberek engem is — kezdé beszédét. — Ha magukat egyen-egyen vagy összesen igazságtalanul és ártatlanul valaki perbe fogná s a bíróság kihallgatás nélkül, mint vádlottakat elítélné s tömlőcbe zárná, hogy éreznék magukat, mit szólnának hozzá?

— Olyan ma nem történik, öcsém. Kihallgatás nélkül nem ítélkezik a bíróság, — szól Horváth Dániel.

— Csak rablómesékben olvas az ember ilyent. Jogállamban ilyesmi nem fordul elő, — állapítja meg a népvezér Pallós.

— Pedig Ti is, mindnyájan kihallgatás nélkül ítélkeztek az egyházi adó felett, barátaim, — szól Kenderesi emeltebb hangon. Avagy tisztában vannak az egyházi adó céljával? Tudják, miért kell az? Én azt hiszem, hogy csak azt tudják: „adó“ és azt, hogy „fizetni“ kellene és már kész az ítéletük: nem fizetünk! Sajnos, ezt a megállapítást tettem előadott beszédjükre. És most tudom, honnan fuj a szél. A gyűlés hangulatát, ahol elítélték a gondolatot, melyen az egyházi adó alapszik, maguk, mint vezetők idézték fel, téves felfogásukat a közönség szájába adva.

— Nem kell iskola, Nembánom uram? Hiszen, ha mindenki annyit törődne a haladással, a tudománnyal s az emberneveléssel, mint gazd'uram, ma bizonyára nem téglaházban, szervezett társadalomban s jogállamban laktánk, hanem vadak módjára barlangok fenekén rejteződnénk s egymást halálra keresve pusztítanók és kigyelmed nem ülne ki vasárnap délután boldogan pipázva tornácán, hanem félve rejtőznék odujába gonosz és vérengző ember-társai elől.

— Nincs gyermeke s azért sem fizet? De hiszen még maga sem tud úgy elrejtőzni a világtól, hogy más gyermekével ne kel-

lene érintkeznie! A maga erejéből csupán ma senki sem élhet! Az pedig nem mindegy nekünk, hogy a körülöttünk, velünk élő társadalom jó-e, erkölcsös-e, Isten és ember tisztelő-é, munkás-e, illedelmes-e, értelmes-e avagy rossz, erkölcstelen, tudatlan, illetlen és kárttevő mindenki iránt?

— Van elég hely, hová fizessünk, Gazdag uram? Én azt épp oly jól tudom, mint kegyelmed. De mindazt, amit egyebüvé fizettünk, másért tesszük javarészt, ezt az egyet senki másért, *magunkért áldozzuk*, ha fizetjük, mert senki másnak úgy, mint magunknak hozza meg az a pótolhatatlan hasznot! És természetes, hogy a jobbmódúnak többet kell fizetni, hiszen neki többet adott az Isten is, — fordul Gazdag felé Kenderesi.

— Az is, ki szegény, úgy hasznát veszi a tudománynak s még jobban, mint a módosabb, — felel vissza Gazdag.

— A gazdagság kötelez, bátyám. Akit jó szerencséje módba helyezett, különböztesse meg magát attól, ki a legtöbbször nem tehet arról, hogy szegénysorsu. Avagy elcserélné-e sorsát Bálint Ádámmal, a bakterrel, Gazdag uram? No, ha nem, ne helyezze egy sorba magát vele, ha fizetni kell!

— „Más iskolájáért nem fizetünk“. — Tudom, Pallósz barátom, hogy a középiskolákra értetted ezt; ebben egyetértesz Horváth Dániel bátyánkkal, ki ezt úgy fejezi ki: „aki urat akar neveltetni gyermekéből, fizessen az!“ Csak azon csodálkozom, hogy a szegénység védője is így beszél. Hiszen a szegény e telfogással el van zárva a haladás utjától. Szegény ember gyermeke segítség nélkül hogy legyen tanult ember, vagy amint mondani szokták: „ur“? Tudják-e maguk, hogy „urak“, vagyis tanult emberek nélkül milyen lenne életünk? Gondoljanak csak az orvos, mérnök, természettudomány művelőire, avagy gondoljanak arra, mi lenne a népből vezetők nélkül? Ha nem volna, ki előttünk a világosság lámpását vigye, ki az összetartás érzését ápolja, ki fenntartsa a rendet, békét, ki művelje az ember értelmét, érzelmét? Nem, ilyen beszédet csak gyűlölet és meggondolatlanság mondat némelyekkel, de aki próbálta, hogy a szellemi munka egészségtelenebb, idegölőbb, hamarabb sirba roskasztó, mint a testi és azoknak a foglalkozása, kiknek a sors nem földi javakat, hanem lelki kincseket adott nagyobb mértékben: nem lehet ellensége a tanult embereknek s az azokat képző közép- és felső iskoláknak sem.

— Minden iskola művelője, tökéletesítője az Istenadta léleknek; aki az iskolának ellensége, az az embert az állatsorba szerezné süllyeszteni.

— Jól van öcsém, — szólal meg Keserü Áron bá' is, ki eddig figyelmesen hallgatta a beszélgetést, de bele nem szólott, csak szeme beszéde s feje bologatása mutatta, hogy Kenderesi álláspontja felé szeretne hajolni, ám nyomja valami még a begyét. „Azt mondd meg nekünk még, miért kell nekünk egyházi iskola, miért nem jó az, amit mások kínálnak fel gyermekeink részére?“

— Látja bátyám, vártam e kérdést. — Azt mondtam, minden iskola jó az emberi haladás szempontjából. Ez igaz. Épp olyan igaz, mint az, hogy minden tej tápláló. A gyermeket azonban mégis legjobb — ki tagadná le ezt? — édes anyatejjel nevelni fel! Fel lehet nevelni tehéntejjel is, igaz, de egy népet, egy nemzetet nem lehet *cuclira* kárhozatni!

— Gyermekeinknek nem csak az édes anyatejre, de az édes anya melegére, szeretetére is van szükségük, mert nem természetes az ettől eltérő nevelés és szomorú az élete annak, ki édes anyjának simogató, áldó, becézó kezét soha sem érezte. Meglát-szik annak hiánya egész életén.

— Hálátlan, nyomorult férge az Istennek, aki édes anyját nem szereti, ugyebár?

— A mi édes anyánk a mi egyházunk, atyámfiaink! — emelkedik fel székéről Kenderesi kipirult arccal. Halál vár arra a népre, mely megveti, lenézi, nyomorogni hagyja egyházát!

— Az édes anya védő szárnyai alatt nem érez árvaságot a madár sem! Jaj nekünk, ha nagy árvaságunkban nem tudunk fel-emelkedni arra a gondolatra, hogy van egy nagy vigasztalásunk, egy nagy erősségünk, egy nagy boldogságunk: a mi egyházainkban való összetartásunknak tudata, érzete!

Kenderesi utolsó szavainál a Saulok arcán egy lágy vonás szaladt keresztül. Látszott rajtuk, hogy a Kenderesi beszéde barázdát szántott a szívük kérgén.

Gazdag szólott, az egyházközség képviselője előtt megállva:

— Nem tagadom, nem értettem eddig jól a dolgot. Hívasatok sügőlést újból öcsém, fog menni ez az ügy; én beszélek Están sógorékkal is, tudom ők is megértik, miről van szó.

— Igen, igen — szól közbe Dániel gazda is, tudom én, kik voltak olyan hangosak ott a gyűlésben; megértessük velük a dolgot úgy, amiért itt hallók.

— Na, ha maguk a nagyok (gazdagok) jó példával járnak elől, a kisebbek (szegények) sem maradnak el tudom, — szólt Pallós.

Csak Mihály bá' hallgat.

— Hát te nem szólsz, Mihály? — kérdezi tőle Keserü.

— Én nem bánom, amit a többi csinál, azt én is megteszem. Látom, azt csakugyan meg muszáj fizetni, hát megfizessük — felel egykedvűen.

— Áldja meg az Isten a gondolatukat szeretett atyámfiaink! — szorongatja a kezüket Kenderesi. — Tudom én jól, hogy e percben itt van az egész eklézsia.

— Az egész keresztény egyházat a 12 tanítvány teremtette meg. Mi haton, ha akarjuk, hogyne tudnók a magunk kicsiny egyházközsége művelődési jövődjének alapjait lerakni a lelkekben?

— *Csak jóakarát legyen a lelkekben* Uraim s szép, boldog lesz a mi életünk!





Amerikai Unitárius Társulat elnökének édesapja. Amiképen Deák Ferencet a magyar nemzet azzal tisztelte meg, hogy őt a haza bölcsének nyilvánította, Dr. Charles W. Eliot-ot Amerikában még életében mindenki az állam legelső polgárának tartotta.

Egy ember, ki életpályáját isteni kijelentés alapján választotta meg és isteni kijelentés alapján teljesítette annak minden feladatát. Finom érzékkel hallgatta az égi sugallatot, hogy *nemzete nevelő mestere* legyen és úgy szolgálja embertársait és Istent. Király lehetett volna, acélkirály vagy petroleumkirály, hiszen pályája kezdetén az ifju kémikus a különböző vállalatoktól fényesebbnél fényesebb ajánlatokat kapott, de nem lett király, sőt a legfényesebb politikai kariert (Amerika nagykövete Londonban) is visszautasította, mert érezte, hogy neki ott van a helye, hol egy nagyraihivatott nemzet számára kell vezéreket nevelni. 35 éves korában már a Harvard egyetem elnöke lett. Korának vezető férfiai közül többen, még hit-rokonai: Edward E. Hale, Francis Parkman, R. W. Emerson is elleneztek, hogy ő az elnöki székbe kerüljön, de még se hátrált meg, mert érezte, hogy azt a helyet Isten az ő számára jelölte ki s ott tehet így a legtöbbet nemzetéért és az egész emberiségért.

40 évig volt a Harvard egyetem elnöke. (Rector Magnificus.) Hogy ez mit jelent: ahhoz előbb tudni kell, hogy mit jelent a Harvard egyetem az Egyesült-Államoknak és hogy mit jelent ma az Egyesült-Államok ereje és hatalma a világnak. Eredetileg ezt az egyetemet is az unitárius alkotó erő teremtette meg és adta a tudományos világnak. S azóta is — bár az egyetem tisztán tudományos érdekek szolgálatában áll és az elnöki méltóság semmiféle feltételhez egyébhez, mint szellemi és erkölcsi arravalóságához kötve nincs — még nem volt eset rá, hogy az egyetem elnöke ne mindig unitárius lett volna. A Harvard egyetemet az amerikai köztudat a nemzet agyvelejének tartja. Itt termett az a szellemi erő, mely az őserdők vad rengetegén át utat vágott a művelődésnek Bostontól Sanfrancisco-ig, Canadától Mexico-ig s lángragyujtott egy szédületesen fejlődő ifju kulturát, melynek ragyogása kezd már árnyékok vetni a vén Európáéra. Ennek az egyetemnek volt 40 éven át való-ságos lelke Dr. Charles W. Eliot. Így érthető meg az az általáno-san elismert megállapítás róla, hogy a történelem folyamán kevés ember gyakorolt nemzetének kulturális fejlődésére akkora hatást, mint Dr. Charles W. Eliot.

Lord Bryce, egyházunk és fajunk lelkes barátja, Anglia was-hingtoni nagy követe, ki maga is az unitárius hit emlőjén táplálkozott, egy alkalommal ezt a kijelentést tette: ha lesznek még az Uniónak nagy férfiai, bizonyára azok a jellemvonások fogják őket nagygyá tenni, melyek Amerika legnagyobb fiának Dr. Charles W. Eliot-nak egyéniségében találhatók fel legteljesebb mértékben.

Addig, amíg az unitárius hit szent ügyünk számára ilyen férfiakat nevel, az Atlanti innesső oldalán is elesettsgünkben is biz-ton nézhetünk a jövendő elé.

Dr. Csiki Gábor.

## Üdvözlét Henry G. Ives urtól.

Henry G. Ives, amerikai lelkész, ki az elmúlt nyáron feleségével együtt erdélyi köruton járt és számos egyházközségünket meglátogatta, Dr. Csiki Gáborhoz intézett levelében többek közt az alábbi üdvözlő üzenetet küldi az az erdélyi unitárius lelkészeknek:

„A Lelkészeknek egy héttel ezelőtt Deerfield-en tartott konferenciáján megragadtam minden alkalmat, hogy őket Erdélyről tájékoztassam.

Megbízást nyertem arra, hogy Önnek és összes lelkésztársainak oda-át a konferencia legmelegebb üdvözlését, jókívánását és testvéries indulatát tolmácsoljam. Legyen szives a konferenciának ezt a hivatalos üdvözlését lelkésztársaival közölni. Mrs Ives és én ott azt a meggyőződést nyertük, hogy ők valóban méltó és tehetséges munkásai annak a mezőnek, mely reájuk bízott s hivatott vezéreik gyülekezeteiknek.

Erdély egészen a lelkünkhez forrott s legmelegebb érdeklődésünk tárgya lett. Legyenek meggyőződve arról, hogy amit csak lehet, mindent megteszünk Önökért.“

oo

## Egyleti élet és munkásság.

### A felsőfehérvári D. F. Egyletről.

Kelemen István köri elnök hívta össze a felsőfehérvári Dávid Ferenc Egylet tagjait Alsórákosra aug. 22-ére. Bár a vidéki tagok közül csak ötön jöttek el, annál meglepőbb volt a helybeli értelmiség összességét felekezeti különbség nélkül s a köznép szép iránt vonzódo tisztes közönségét együttlátni az egyházközség kicsiny templomában.

A gyülekezet énekei után Ütő Béla helybeli lelkész imádkozott, Elnök megnyitójában lelkesülten és buzdítólag tárta fel a reánk várakozó feladatokat, hogy meggyógyultan vegyük ki újra részünket hitbeli és polgári erényeink ragyogtatásából. Reichert Károly datkő jegyző a nőegylet hivatására és házagpótló munkálkodására hívta fel a figyelmet tanulságos felolvasásában, bemutatván a nőegyletek működési körét s azoknak eredményes munkálkodását a fejtartásban; Szén Mihály lelkész a bibliáról tartott felolvasást; Kovács Gyula énekvezér a vendégül hívott Jézusról írott költeményt szavalta el hatásosan; Kovács Ilonka Arany J. „Rachel“-jét adta elő teljes átérzéssel, azután Ütő Attila mutatta be „Rachel“ siralmát“ bensőséggel. Végül elnök hálás köszönetét fejezte ki a szereplőknek és a népes gyülekezetnek. Mint halljuk, az alsórákosi Nőegylet már női énekkart is szervezett s szorgalmasan készül nyilvános szereplésre. Vajha a mustármagból terebélyes fa lehetne, melynek árnya alatt pihenhetnének meg az elalélt szívek!

*Krónikás.*

**A kolozsdobokai** lelkész körben Kiss Sándor lelkész elnökletemellett Rev. Fr. Lewis Weiss amerikai lelkésztársunk vidéki utjáról hazajöve, egy érdekes előadást tartott, melyen igen nagyszámú közönség előtt beszélt benyomásairól s különösen az ők egyházi, valláserkölcsi tevékenységéről. Beszédét dr. Kiss Elek dékán tolmácsolta. Az Amerikai Unitárius Társulat e megbízottja a legkellemesebb benyomásokkal ment haza. Elutazása alkalmával kikisértük többen az





építő szellem kulturális és valláserkölcsi fontosságára és értékére mutatott rá ünnepi beszédében, várva és kérve Istennek áldását a segedelem után, mivel megjutalmazta a buzgólkodó egyházközsége.

Főt. püspök ur meghatóan szép levelét dr. Gál Kelemen tb. igazgató olvasta fel és tolmácsolta; valamint jelentette be azt is, hogy dr. Szent-Iványi József főgondnok ur a leghatározottabb és legszivesebb akarata ellenére sem jelenhetett meg az ünnepségen, kit különben az állomáson, lelkész, keblitanács és virágos lányok vártak.

A Dávid Ferenc dalkör vegyeskara két alkalommal is teljes sikerrel énekelt.

Templomozást követőleg Jakab Elek szülőinek sirjára Gál Elek ny. lelkész tett egy szép koszorút hálás és elismerő szavak kíséretében.

Délután érkeztek meg a vendég dalkörök, Marosvásárhelyről a híres református dalkör s Nyárádszeredáról a „Bocskai kör“ énekesei. Ezeknek fogadása a szentgericei D. F. dalkör által s majd bevonulásuk a községbe a lehető legmeghatóbb volt.

Az ebéd után, melyen dr. Bernády György marosvásárhelyi polgármester is jelen volt s melyen dr. Gál Kelemen tb. igazgató átadta az egyházközségnek azt az ezüst serleget, melyet Jakab Elek lányai küldtek el, mint drága apai örökséget, mit Jakab Elek írói jutalomképen kapott volt, megtartották a hangversenyt változatos, gyönyörködtető szép műsorral.

Elsőranguan szerepeltek az említett énekkarok s a szentgericei D. F. férfi- és nőikar is. Dr. Gál Kelemen nagyhatású emlékbeszédet olvasott fel Jakab Elekről; Orbán Balázs földm. szöv. igazgató szépen beszélt a falu kulturájáról; Bükkösi M. és Cseh Berta dialógót adtak elő. Elbűvölő volt dr. Ferenczy Zsigmondnak a dal hivatásáról tartott beszéde s Haják Károly zeneprofesszornak és karnagynak hegedű-játéka.

Keresztesi Dénes lelkész, az egész napnak a hőse, ki mintegy 100 tagu dalárdát szervezett és képzett ki egyszerű falusi férfiakból és nőkből akkor, amikor egyfelől az építtetés is rája nehezedett, azon szavakkal zárta be az ünnepséget, hogy most kezdődik az igazi munka. Isten nevében munkára fel!

A gondnokok és a keblitanácsosok mellett igazán csaknem az egész egyházközség szívesen dolgozott, amíg e szép hajlék felépülhetett.

Dr. K. Nagy Árpád és Dr. Péterffy Áron körüli felügyelögondnokok is jelen voltak e nagy ünnepségen, melyet este aztán szüreti bál követett. Örömmel szemléltük a „csüdüngölőt“, de sajnáltuk, hogy csak egy szentgericei és egy szentháromsági férfi tudta eljárni. Népdalaink és táncaink is hozzátartoznak kultur-művelődési életünkhöz s tartsuk meg és fejlesszük, ami az őseinké volt s ami a miénk!

Eszméljünk jövőnk biztosítására és építsünk kulturánk fejlesztésére alkalmas, szép hajlékokat! Családi házak ezek. Ezekben és ezek által élünk — Istennek segedelmével.

K. E.

**Alapítói díj 500 Leu, minek ellenében az „Unitarius Közlöny“ ingyen jár!**

**Árkos.** Szept. 12-én Drummond ur és neje, dr. Varga Béla és dr. Csiki Gábor kíséretében Árkoson töltött egy gyönyörű, feledhetetlen vasárnapot. A zsinatváró, ragyogó, fehér ünneplő ruhába öltözött községnek meg kellett elégednie ez alkalommal külföldi vendégeink rövid, de annál maradandóbb értékű látogatásával. D. e. 11 órakor zsupolt templomban folyt le a felemelő istentisztelet, amelynek emléke bizonyára sokáig fog élni a jelenlevők szívében. Imát dr. Csiki Gábor mondott, egyházi beszédet dr. Drummond ur. A tartalmas és minden tekintetben figyelemreméltó beszédet a hívek nagy lelki megelégedéssel hallgatták dr. Varga Béla tolmácsolásában. Az istentisztelet végeztével Végh Béni helybeli lelkész és köri esperes üdvözölte a vendégeket egyházközsége és az egyházkör nevében, majd végül Drummond ur két csecsemőt keresztelt meg. Az éneket a gyülekezeti énekektől eltekintve, egy pompás helybeli dalárda szolgáltatta Régeni Áron már jól ismert szakavatott vezetése mellett. Gyönyörűséggel szemléltük meg a templomból kijöve a megújított templomot, a jókarban levő belső emberi épületeket és felekezeti iskolát, ami mind az árkosi hívek kifogyhatatlan és páratlan áldozatkészségét dicséri. Derék gyülekezet, egy kiváló és közszeretben álló lelkipásztor megértő vezetése alatt. Az ünnepségen Sepsiszentgyörgyről is sokan voltak jelen; hisszük, hogy mindannyian, kik ott voltunk, unitárius öntudatunkban megerősödvé hagytuk el egyházunknak ezt az erőteljes, szép községét és gyülekezetét.

**Templomszentelés Alsó-felsőszentmihályon.** Az alsó-felsőszentmihályi egyházközség megújított templomát f. év október 3-án adta át ismét a közhasználatnak nagyszabású egyházi ünnepség keretében. A szépen megújított templom zsupolásig megtelt közönséggel az ünnepélyes alkalomra. Imát Adámossy Gábor az egyházközség egykori lelkésze, egyházi beszédet dr. Boros György egyh. főjegyző mondott. Dr. Varga Béla a püspök ur üdvözlését tolmácsolta, a helybeli lelkész pedig a templom történetét és az adakozók névsorát olvasta fel. Lőrinczy Dénes esperes ágendája után zárt sorokban vonultak fel a gyülekezet öregei, ifjai, asszonyai, leányai urvacsorát venni. Az istentisztelet  $\frac{1}{2}$ 3 órakor ért véget s közebed követte, hol az egyetértés és az egyház szeretete több pohárköszöntésben lendületes szavakban jutott kifejezésre. Este 8 órakor műsoros estély volt, melyen dr. Varga Bélán kívül, ki felőivasott, Agh Lőrinc szavalattal, Bajka Erzsi, Bajka Etelka és Komáromi Róza jól sikerült monolog előadásaiakkal gyönyörködtették a nagyszámú közönséget. Egy jól betanított vegyeskar, melynek vezetője Pap Andor ref. lelkész, tagjai: Pap Andorné, Szentgyörgyi Aladárné, Gálfi Edith és Sigmond István egészítette ki az élvezetes műsort. Az ünnepély azt bizonyította, hogy az alsó-felsőszentmihályi gyülekezet lelkészének helyes irányítása mellett a tevékeny, áldozatkész egyházi munka terére lépett, amelynek amint a beszédekből kivettük, a közeljövőben több folytatása is lesz.

**Dávid Ferenc halálának közelgő évfordulója alkalmával fölhívjuk olvasóink figyelmét Pap Domokos: Dávid Ferenc emléke c. művére. Ára 5 leu. Kapható szerkesztőségünkben.**

**Szent-Iványi Sándor lelkészjelölt**, külföldi akadémitánk hazajött Amerikából, tanulmányutjáról — ifju, kedves feleséget hozván magával s mostan erős elhatározással és hittel fog hozzá hivatása megéléséhez. Reméljük, hogy munkája Egyházunk előmenetelét fogja szolgálni, amihez neki Isten segédelmét kérjük.

**Kovács Béla.** Mély szomorúsággal és megdöbbenéssel értesültünk Kovács Béla iklandi lelkésznek korai haláláról. Egyike volt azoknak a komoly és nagyraihivatott fiatal lelképásztorainknak, akik lelkiismeretes komolysággal végzik magasztos hivatásukat. A Dávid Ferenc Egyletnek külön is nagy oka van a gyászra, mert az elhunyt lelkes munkásunk és szószólója volt az egyleti élet fellendítésének. Tartalmas köri jelentései mindig buzgó tevékenységről számoltak be. Legyen csendes siri nyugalma a mi kedves, fiatal munkatársunknak. Emlékét kegyelettel fogjuk őrizni.

**Id. Ütő Lajos** volt dombói nyug. unitárius lelkész életének 93-ik évében elszenderült s vele a legöregebb unitárius pap sirbaszállt. Csaknem egy század tapasztalatát s megpróbáltatását vitte el magával ama boldogabb honba. Benne kereszturni lelkész-társunk édesapját siratja s mi pedig valláserkölcsei eszméinknek egy hajdani harcosát. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott!

**Szentháromság templomot épít**, amint értesülünk s e munkában dr. K. Nagy Árpád felügyelőgondnok urra vár az egyik legnagyobb rész. Szentháromsági hiveinket felhívjuk, hogy itt az idő s most építsenek, vagy aztán soha. De inkább most, mint soha s minden bizonylyan most!

**A budapesti unitárius egyházközség** szept. 25-én ünnepelte fennállása 50-ik évét. Ez alkalomból a magyar kormány is képviseltette magát s a társadalom különböző rétegei fejezték ki szerezencekivánataikat. Minket erdélyieket dr. Gál Kelemen tb. igazgató képviselt. Sikeres haladást kívánunk az egyházközségnek a század második felében is.

**A kolozsvári unitárius kollégium tanszerbeszerző és fogyasztási szövetkezete** okt. 1-én kezdte meg működését. A kollégium épületének földszintjén, a hátulsó szárnyon pompásan felszerelt bolt elégíti ki a tanuló ifjuság, a tanári kar és egyházunk más tagjainak mindennemű olyan szükségletét, ami a háztartásban, vagy az iskolai életben nélkülözhetetlen. E szövetkezet támogatása minden unitárius embernek, de intézetünk más valláson levő barátainak is szoros kötelessége, mert hiszen a fenmaradó haszon az intézet javára fordittatik. Tisztelettel kérjük azért olvasóinkat, hogy ne csak maguk támogassák a szövetkezetet azáltal, hogy ott vásárolnak s esetleg tagsági részvényeket jegyeznek (egy részvény 300 leu), hanem ismerőseik és barátaik figyelmét is hívják fel erre.

Az „**Erkölcisi Szabályok**“-at a Dávid Ferenc Egylet több ezer példányban kinyomatta. A csinos és hasznos füzet ára 2 leu, nagyobb megrendeléseknél még olcsóbb. Kérjük az illetékeseket, hogy legyenek az Egylet segítségére a füzet terjesztésében tömeges megrendelésükkel.

**Gróf Teleky Árvéd**nak „A növények hasznáról“ megjelenő könyvére az újságokban leközölt módokozatok szerint föltétlenül fizessenek elő anyagilag képes k. olvasóink. Egy darab ára 270 leu, 2 drbé 540 leu és aki 5-0 leut előre beküld, annak 3 drbot adnak, illetőleg egy példányt ingyen fog kapni. Bolti ára előreláthatólag 480 leu lesz. Az előfizetések e címre küldendők Gr. Teleky Árvéd, Cluj, Str. Dorobanților 118.

## Irodalom.

### Hiszek egy Istenben.

Ezen a címen dr. Csiki Gábertől az Unitárius Misszió Ház kiadványaként egy könyv jelent meg, melynek célja: eloszlatni az unitárius vallásról még ma is uralkodó téves nézeteket, másfelől figyelmeztetni az unitárius híveket arra a drága kincsre, melyet hitökben birnak. Az unitárius hit főtételeinek szerencsés hangu magyarázata. Tulajdonképen káté — modern mezben és formában. Levelek közötti a káté iskolai hangját és módszerét, tehát azt, amit a mai ember, a természettudományos világfelfogástól átítatott modern gondolkodó már eleve bizalmatlanul fogad. Káté nem a konfirmándusok, hanem a konfirmáltak, a felnőttek, a hit kérdéseiben kételkedők, ingadozók és szilárd pontot keresők részére. Szabadelvű a szó legjobb értelmében. Unitárius hitant magyaráz, de a teológus elfogultsága nélkül. Kétségtelenül meggyőződéssel unitárius, de távol attól, hogy a másként hívők vallásos érzését kiméletlenül érinteni vagy bántani akarná. Sőt mindég hangsúlyozza, amikor alkalma adódik: legyen mindenkinek hite szerint. Tudja, hogy a hit tárgyai és formái változnak. Zsinatok által csalhatatlanoknak szentesített, változhatatlan, örökre kötelező tételeket nem ismer. Az ő hitvallása semmit sem tanít, semmit sem tartalmaz, ami a józan észnek „valaha ellene mondhatna“. Az ő confessiója az, hogy minden vallásnak lényeges tartalma: a szeretet isten és emberek iránt. Ez az evangélium szíve, ez a Jézus vallása. Nem az a fontos, nem az dönti el az emberek sorsát, hogy a kereszténység keretei között melyik pap milyen dogmákat hirdet s hogy akarja elszigetelni hiveit a más vallást követőtől, hanem az, hogy van-e szeretet az emberek szívében egymás iránt faji és felekezeti különbség nélkül. És bármilyen legyen a jövő vallása, az lényegileg unitárius lesz, mert nem a dogmák fognak benne uralkodni, hanem a szeretet. Ime az a gondolatvilág, melyben az író mozog. A legtisztultabb, legnemesebb és leghaladottabb vallásos szabadelvűség világa! Amerika nagy unitárius papjai, Parker, Channing és leghaladottabb vallásos gondolkodói, Emerson, kétségtelenül hatottak az íróra, kinek nem a tudós szórszálhasogatás a kenyeré, hanem a jóakaratu építés, a lelkek háborgó indulatainak lecsillapítása, kételkedésének meggyőzése, a hitetlenség megnyerése a célja. Ezt a célját nagyon szerencsés módon szolgálja. Stílus nemesen egyszerű, világos, néhol emelkedett, költőileg szép és mindig meleg, megnyerő és a figyelmet fardatság nélkül lebilincselő. Mint egy szép mező a maga tarka virágaival: mindig leköt, sohasem untat, mindig újat nyújt. Meleg szívvvel átgondolt s avatott tollal megírt vallomás. Középuton halad a ritkán sikerülő népieskedő és a nehezen érthető tudományos, filozófiai próza között. A miveit nagyközönségnek való hiterősítő olvasmány. Az unitárius irodalomban nem ismerek ilyen irányu munkát: nem a prédikáció sokszor hallott, mindig azonos s azért unalmas hangján szól hozzánk, hanem a beszélgetés, a conferance ujszerű, megnyerő, lebilincselő hangján. Az unitárius hit öntudatosabbá, belsőbbé válása érdekében kívánjuk, hogy ezt a könyvet a biblia, a káté, az énekeskönyv mellett minden unitárius ember megszerezze s a vallásos áhitat csöndes óráiban olvassgassa.

*Dr. Gál Kelemen. 1)*

**Brassai életrajzára,** mely már jelezve volt, az előfizetéseket november 15-ig lehet elfogadni (250 leu) s az ivatek, valamint külön előfizetési jelentkezéseket az E. K. Tanács irodájára tessék beküldeni. A mű lehetőleg megjelenik karácsonyra és bolti ára jóval magasabb lesz az előfizetési áránál.

<sup>1)</sup> Amidőn készséggel, örömmel adjuk közre e cikket, csak azt jegyzem meg, hogy a könyviro egyik elemi kötelessége forrásainak pontos megjelölése. Ezzel tartozunk amaz önzetlen és munkás szellemeknek, kik lehetővé tették, hogy a jelenben mi is írhatunk. *K. E. szerkesztő.*

**Szerkesztői üzenet:** Ki nem jöhetett cikkekért türelmet kérünk.

**Szerkesztik:** Dr. Kiss Elek, Pap Domokos, Pálfi Márton, Dr. Varga Béla.

**Előfizetési ár:** Egész évre 40 L. Magyarországra 60 L. Egyes szám ára 5 L. Akik a 40 L-t egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapítódij 500 L. Minden pénz Gálfi Lőrinc egyleti pénztárhoz küldendő.

Nyomatott „Corvin“-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jókai-utca) 17 sz.